

पठतु संस्कृतम्
कोविदः

एप्रिल् २९, २०२३

पाठः ७

अङ्काः १००

1) अधो दत्तानां विग्रहवाक्यानां समस्तपदं समासनाम च लिखत । (२०)

a. गुणिनः सेवा

गुणिसेवा

षष्ठी-तत्पुरुषः

b. पाणी च पादौ च एतेषां समाहारः

पाणिपादम्

समाहार-द्वन्द्वः

c. उत्तमः सखा

उत्तमसखः

विशेषण-पूर्वपद-कर्मधारयः

d. मतिम् अनतिक्रम्य

यथामति

अव्ययीभावः

e. दीर्घा च असौ रज्जुः च

दीर्घरज्जुः

विशेषण-पूर्वपद-कर्मधारयः

f. कुसुमकोमलम्

कुसुमम् इव कोमलम् उपमान-पूर्वपद-कर्मधारयः

g. पुरुषः ऋषभः इव

पुरुषर्षभः उपमान-उत्तरपद-कर्मधारयः

h. न विद्यते वस्त्रं यस्य सः

अवस्त्रः नञ्-बहुव्रीहिः

i. भूमेः गुणः

भूमिगुणः षष्ठी-तत्पुरुषः

j. मुखं च नासिका च अनयोः समाहारः

मुखनासिकम् समाहार-द्वन्द्वः

2) अधो दत्तानां समस्तपदानां विग्रहवाक्यं समासनाम च लिखत । (२०)

a. सुन्दरबाहुः

सुन्दरौ बाहू यस्य सः समानाधिकरण-बहुव्रीहिः

b. अनश्वः

न अश्वः नञ्-समासः

c. संस्कृतभाषा

संस्कृतम् इति भाषा सम्भावना-पूर्वपद-कर्मधारयः

d. पुण्यक्षेत्रम्

पुण्यं च तत् क्षेत्रं च विशेषण-पूर्वपद-कर्मधारयः

e. कर्णार्जुनौ

कर्णः च अर्जुनः च इतरेतर-द्वन्द्वः

f. महाराजः

महान् राजा

विशेषण-पूर्वपद-कर्मधारयः

g. दिक्पालाः

दिशां पालाः

षष्ठी-तत्पुरुषः

h. पुष्पवृष्टिः

पुष्पाणां वृष्टिः

षष्ठी-तत्पुरुषः

i. ग्रन्थकोटिभिः

ग्रन्थानां कोटयः, ताभिः

षष्ठी-तत्पुरुषः

j. नष्टपुस्तका

नष्टं पुस्तकं यस्याः सा समानाधिकरण-बहुव्रीहिः

3) उचितं गुरु-लघु-चिह्नम् अङ्कयत, गणनाम् च लिखत । (१०)

	चिह्नम्	गणनाम्
उदा:- माधवः	- U -	रगणः
a. लिखति	U U U	नगणः
b. परीक्षा	U - -	यगणः
c. विनयः	U U -	सगणः
d. क्रीणीवः	- - -	मगणः
e. प्रणम्य	U - U	जगणः
f. जानासि	- - U	तगणः
g. ननान्दा	U - -	यगणः
h. भरणी	U U -	सगणः
i. शङ्करः	- U -	रगणः
j. कर्तरी	- U -	रगणः

4) एकपदेन उत्तरं लिखत (१०)

a. विदर्भदेशस्य राजधानी का ? कुण्डिनपुरम्

b. हंसेन दमयन्ती किम् उक्तम् ?

अहम् सामान्यः हंसः न । मम बन्धुः नलः एक एव
समर्थः । नलः विद्यावान्, रुपवान्, गुणवान् च । नलः
अपि भवतीम् इच्छति ।

c. दमयन्ती किमर्थं कृशा जाता ? विरहपीडाकारणात्
दमयन्ती कृशा जाता ।

d. विवाहः कथं निर्वर्तनीयः इति मन्त्रिणः अवदन् ?

विवाहः स्वयंवरपद्धत्या निर्वर्तनीयः इति मन्त्रिणः
अवदन् ।

e. भारवेः काव्ये विशेषः कः ? अर्थगौरवम्

f. नारदः कुत्र गतवान् ? नारदः अमरावतीं गतवान् ।

g. नारदेन सह कः आसीत् ? नारदेन सह पर्वतः नाम
ऋषिः आसीत् ।

h. यागशतेन का लभ्यते ? यागशतेन इन्द्रपदवी
लभ्यते ।

i. के दमयन्तीं वशीकर्तुं भूमिं प्रति प्रस्थिताः ?
इन्द्रादयः अष्टदिक्पालकाः दमयन्तीं वशीकर्तुं भूमिं
प्रति प्रस्थिताः ।

j. नलः कथं दमयन्तीसमीपं गतवान् ? नलः
मायाशरीरेण दमयन्ती समीपं गतवान् ।

5) पदविवरणं (अन्त-लिङ्ग-विभक्ति-वचनानि) लिखत । (५)

- a. बभाषे   भाष् धातुः आत्मनेपदी लिट्-लकारः प्र. ए.
- b. अल्पस्य   अ. पु. 'अल्प' शब्दः, ष. ए.
- c. शकलानि   अ. नपुं. 'शकल' शब्दः द्वि. ब.
- d. वपुः   स. नपुं. 'वपुस्' शब्दः प्र/द्वि. ए.
- e. प्रतिभासि   प्रति + भा धातुः परस्मैपदी लट्-
लकारः म. ए.

6) वाक्यं साधु / असाधु इति लिखत । (५)

- a. सज्जनानां सहवासः पापं निवारयति । **साधु**
- b. मेघदूततः दूतकाव्यानाम् आरम्भः जातः । **साधु**
- c. 'हितं मनोहारि च दुर्लभं वचः' इति माघस्य वाक्यम् ।
असाधु
- d. भूतेश्वरपार्श्ववर्ती राजा दिलीपः । **असाधु**
- e. भारविः माघस्य अनन्तरकालीनः । **असाधु**

7) परस्परसम्बद्धान् मेलयत (५)

a. हंससन्देशः	जम्बूकविः	c
b. गाथासप्तशती	वेदान्तदेशिकः	a
c. चन्द्रदूतम्	जगन्नाथः	d
d. भामिनीविलासः	कालिदासः	e
e. ऋतुसंहारः	हालराजः	b

8) उत्तरं लिखत (२ + ३ = ५)

- a. यमाताराजभानसलगम् - एतस्य प्रयोगः कुत्र कथं च भवति ?
- b. द्वयोः खण्डकाव्ययोः नामनी, तयोः विवरणं च लिखत ।

9) सूक्ते: अर्थ: लिखत । (२)

यद्यदाचरति श्रेष्ठः तत्तदेवेतरो जनः ।

10) सुभाषितस्यपदविभागम्, अन्वयरचनां, तात्पर्यं च
लिखत । (३)

किं चन्द्रमाः प्रत्युपकारलिप्सया करोति गोभिः कुमुदावबोधम् ।
स्वभाव एवोन्नतचेतसां सतां परोपकारव्यसनं हि जीवितम् ॥

11) श्लोकस्य पदविभागम्, अन्वयरचनां, तात्पर्यं च लिखत ए
कस्य समस्तपदस्य विग्रहवाक्यं च लिखत ।(५)

भूतानुकम्पा तव चेदियं गौरेका भवेत्स्वस्तिमती त्वदन्ते ।
जीवन्पुनः शश्वदुपप्लवेभ्यः प्रजाः प्रजानाथ पितेव पासि ॥

12) संसन्दर्भं संस्कृतभाषया विवृणुत (३)

भवान् अस्माकं दूतकार्यं करोतु ।

13) अधोदत्त-ग्रन्थकारस्य परिचयं ४-५ वाक्यैः लिखत । (३)

कालिदासः

14) अधोदत्त-विषयमधिकृत्य ५-६ वाक्यैः लिखत । (४)

खण्डकाव्यं दूतकाव्यं च ।